

<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2021.9.87-107>

УДК: 327:911]:355.356(470+476)

© Dr Grzegorz Baziur¹

BIAŁORUSKO-ROSYJSKI SOJUSZ WOJSKOWY W KONTEKŚCIE GEOSTRATEGICZNEGO ZNACZENIA BIAŁORUSI DLA ROSJI JAKO DROGI NA ZACHÓD I JEGO ROLA W REALIZACJI JEJ CELÓW GEOPOLITYCZNYCH, cz. 1

Niniejszy artykuł autorstwa Grzegorza Baziura dotyczy geostrategicznego znaczenia Białorusi w kontekście „rosyjskiej drogi na Zachód”, w świetle neoimperialnej polityki Federacji Rosyjskiej, realizowanej przez władze pod kierunkiem prezydenta Władimira Putina. We wstępie Autor przedstawił cele artykułu, metody badawcze i jego tezy, zaś w pierwszej części opisał relacje białorusko-rosyjskie pod kątem współpracy wojskowej i rosyjskiej wizji polityki bezpieczeństwa na kierunku zachodnim. W dalszej części tekstu autor stawia pytanie – czy w kontekście sojuszu białorusko-rosyjskiego pod hegemonią Rosji jest się czego obawiać ze strony Białorusi? W tej części omówił on meandry relacji polsko-białoruskich z Rosją w tle, a całość artykułu kończą wnioski na temat perspektyw bezpieczeństwa Białorusi i państw z nią graniczących, w tym Polski.

Słowa kluczowe: geostrategia, Białoruś, Rosja, Polska, bezpieczeństwo.

Білорусько-російський військовий союз у контексті геостратегічного значення Білорусі для Росії як шляху на захід та її ролі у досягненні її геополітичних цілей, частина 1

Ця стаття Гжегожа Базюра стосується геостратегічного значення Білорусі в контексті «російської дороги на Захід» у світлі неоімперської політики Російської Федерації, що здійснюється владою під керівництвом президента Володимира Путіна. У вступі автор представив цілі статті, методи дослідження та свої тези, а в першій частині описав білорусько-російські відносини з точки зору військової

---

¹ Doktor, adiunkt w Instytucie Nauk Humanistycznych i Społecznych im. Jana Karckiego Małopolskiej Uczelni Państwowej im. rotmistrza Witolda Pileckiego w Oświęcimiu. E-mail: baziurg64@gmail.com

співпраці та російського бачення політики безпеки на Заході. Далі в тексті автор ставить питання - чи є чому боятися Білорусі в контексті білорусько-російського союзу за гегемонії Росії? У цій частині він обговорює меандри польсько-білоруських відносин з Росією на задньому плані, а вся стаття завершується висновками щодо перспектив безпеки Білорусі та сусідніх з нею країн, включаючи Польщу.

Ключові слова: геостратегія, Білорусь, Росія, Польща, безпека

The Belarusian-Russian Military Alliance in the Context of the Geostrategic Importance of Belarus for Russia as a Way to the West and Its Role in Achieving Its Geopolitical Goals (Part 1)

This article by Grzegorz Baziur concerns the geostrategic importance of Belarus in the context of the „Russian road to the West” in the light of the neo-imperial policy of the Russian Federation, implemented by the authorities under the leadership of President Vladimir Putin. In the introduction, the author presented the aims of the article, research methods and his theses, and in the first part he described Belarusian-Russian relations in terms of military cooperation and the Russian vision of security policy in the West. In the last part of the text, the author asks the question - is there anything to fear from Belarus in the context of the Belarusian-Russian alliance under Russia’s hegemony? In this part, he discusses the meanders of Polish-Belarusian relations with Russia in the background, and the whole article concludes with conclusions on the security perspectives of Belarus and its neighboring countries, including Poland.

Keywords: geostrategy, Belarus, Russia, Poland, security.

Wstęp. Republika Białoruś powstała w 1991 r., po rozpadzie Związku Sowieckiego, jednak mimo uzyskania niepodległości pozostaje w ścisłym związku z Rosją, jako „zwasalizowany sojusznik”, mając dla niej znaczenie geostrategiczne. Sam termin „geostrategia” stanowi część interdyscyplinarnej geopolityki, w której polityka zagraniczna i bezpieczeństwa są podporządkowane elementom geograficznym (Gray, Sloan, 1999, 3).

Celem artykułu jest próba omówienia znaczenia Białorusi, jako rosyjskiej „drogi na Zachód”: przeciwko NATO, w tym i Polsce. Na ten temat ukazało się wiele opracowań, które Autor przytoczył w przypisach i bibliografii. Jeśli chodzi o metodologię badań, Autor wykorzystał: socjologiczną celem opisanie struktur społecznych oraz ilościową do ukazania pojedynczych faktów i wyjaśnienia ich związków przyczynowo-skutkowych. Przy

opisie Białorusi wykorzystał też metodę geograficzną, przydatną w analizie życia i działalności różnych środowisk, oraz porównawczą, którą zastosował do ukazania funkcjonowania instytucji, urzędów i życia politycznego w tym państwie.

Po nieudanym puczu Gienadija Janajewa w Moskwie (19-21 sierpnia 1991 r.), którego celem było odsunięcie od władzy jedyne go prezydenta Związku Sowieckiego, Michaiła Gorbaczowa nastąpił rozpad Związku Sowieckiego. Wobec ogłaszania przez kolejne republiki związkowe niepodległości wobec władz w Moskwie, 23 sierpnia również władze Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej podjęły taką decyzję. 25 sierpnia 1991 r. Rada Najwyższa BSRR uchwaliła ustawę O niezależności państwowej, zmieniając 18 września nazwę BSRR na Republikę Białoruś (Karwulski, 1995, 76). Tym samym straciła moc prawną Deklaracja o suwerenności państwowej BSRR, przyjęta 27 lipca 1990 r. przez Radę Najwyższą BSRR (Foligowski: 1999: 30-33; Eberhardt, VII 2005, 5).

Mimo ogłoszenia niepodległości po rozpadzie Związku Sowieckiego, kolejne rządy Białorusi utrzymały silną zależność geopolityczną, gospodarczą i militarną od Federacji Rosyjskiej, co pozwala rządowi rosyjskiemu kontrolować i kształtować sytuację na Białorusi, np. w gestii istnienia wspólnej przestrzeni bezpieczeństwa, obronności i polityki zagranicznej, zdominowanej przez Rosję (Tymanowski, 2017, 80-85; Iwanowski, 2010, 7). W kwestii białoruskiej polityki zagranicznej prezydent, A. Łukaszenka stwierdził, że jej priorytetem jest współpraca geopolityczna, wojskowa i ekonomiczna z Rosją i państwami Wspólnoty Państw Niepodległych w ramach Euroazjatyckiego Stowarzyszenia Ekonomicznego, a dalej z Polską, Litwą, Łotwą, Ukrainą i państwami Unii Europejskiej (Tezisy wystąpienia).

W interesie Federacji Rosyjskiej jest umacnianie rządów autorytarnych na obszarze postsowieckim, ponieważ jej władze obawiają się ograniczenia wpływów w regionie. W tym celu władze rosyjskie starają się utrzymać w strefie wpływów państwa powstałe po rozpadzie ZSRR, m.in. Ukrainę i Białoruś, jako „państwa buforowe”, oddzielające Federację Rosyjską od państw zachodnich, rzekomo zagrażających obszarowi „rosyjskiego świata” (Czachor, 2016, 43-60). Ponadto Rosja stara się osłabić kraje Unii Europejskiej i wzmocnić układy dwustronne z Niemcami – w tym współpracę przy budowie Gazociągu North Stream 2, podporządkować swoim interesom Białoruś, Ukrainę i Kaukaz, utrzymać „zamrożony” konflikt w Naddniestrzu, a na Dalekim Wschodzie sojusz z Mongolią i Indiami w

celu osłabienia dominacji Chin w tym regionie świata (Kowalczyk, 2019, T. 27, 82).

W powyższym kontekście unia rosyjsko-białoruska jest podstawą „międzynarodowego autorytaryzmu” mimo faktu, że relacje rosyjsko-białoruskie nie zawsze są łatwe i zgodne z oczekiwaniami Rosji [Silicki, 2006, 84]. Skuteczną politykę obrony interesów na Białorusi władzom rosyjskim ułatwia też ciągle brak świadomości narodowej wśród znacznej części jej obywateli, a jest ona podstawową kwestią w utworzeniu społeczeństwa obywatelskiego (Historia bez bohaterów, 2007; Mironowicz, 2015, T. 50, z. 2; MSZ Białorusi..., 29.05.2015).

Mimo uzyskania przez Białoruś niepodległości, Rosja wpływa na wewnętrzne procesy polityczne, określa cele jej polityki zagranicznej, a białoruska gospodarka jest uzależniona od dostaw rosyjskich surowców, urządzeń, kredytów bankowych i subsydiów rządu rosyjskiego [Mączka, 2010, 39]. Również związki wojskowe obu państw ukazują wpływy rosyjskie na Białorusi, zwłaszcza w kontekście korytarza białoruskiego, który Rosja może wykorzystać w czasie potencjalnego konfliktu z krajami NATO, lub do działań hybrydowych na wschodniej flance Sojuszu. Można zatem postawić następujące tezy:

1. Terytorium Białorusi jest dla Rosji obszarem strategicznym, głównie ze względu na bezpośrednie położenie w sąsiedztwie Polski, Litwy i Łotwy, jako krajów członkowskich NATO i Unii Europejskiej.

2. Federacja Rosyjska uznaje reżim prezydenta Alaksandra Łukaszenki, dzięki czemu wpływa na decyzje władz białoruskich, jak i monitorować i kształtować sytuację w tym państwie.

3. Funkcjonowanie białoruskiej gospodarki jest w dużym stopniu uzależnione od Rosji, jako głównego partnera handlowego Białorusi, Rosjanie kontrolują też dostawy i tranzyt surowców energetycznych, a coraz więcej białoruskich przedsiębiorstw jest w sposób formalny i nieformalny uzależniona od kapitału rosyjskiego.

4. Chcąc zachować wpływ na sytuację militarną na najbardziej wysuniętym na zachód obszarze Państwa Związkowego, Rosja przywiązuje ogromną wagę do integracji wojskowej obu krajów, zaś dla Białorusi coraz ściślejsze współdziałanie z armią rosyjską, gwarancje i pomoc udzielane przez Rosję są jedyną drogą utrzymania własnego potencjału militarnego, choć jednocześnie pogłębiają, i tak silne, uzależnienie jej systemu obronnego od Rosji (Wierzbowska-Miazga, 2001; Gołaś, 2014).

Trwałość rosyjskich wpływów przy ogromnej dysproporcji potencjałów obu państw skłania do postawienia kwestii dotyczącej zakresu suwerenności Białorusi wobec Rosji.

Pierwszą kwestią jest białorusko-rosyjska współpraca wojskowa w zakresie polityki bezpieczeństwa na zachodnich rubieżach „rosyjskiego świata”, do którego Rosja zalicza Białoruś i Ukrainę, jako tzw. „historyczne ziemie ruskie”. Z takiego rozumowania wynika też miejsce Białorusi w rosyjskiej polityce zagranicznej w odniesieniu do państw postsowieckich, w której Federacja Rosyjska umiejscowiła państwo białoruskie w charakterze „bratniego wasala”, czyli hegemonicznego sojuszu, w którym rozgrywającym jest Rosja.

Między integracją a aneksją: Republika Białoruś w geopolityce Federacji Rosyjskiej po 1991 r.

Po rozpadzie Związku Sowieckiego i utworzeniu Wspólnoty Niepodległych Państw władze Federacji Rosyjskiej postanowiły – na ile to będzie możliwe w nowych warunkach – utrzymać zależności istniejące w okresie ZSRR, a Białoruś jest tego modelowym przykładem. Proces wasalnych relacji białorusko-rosyjskich jest określany, jako „integracji” obu państw, jednak może on zakończyć się utratą niepodległości i włączeniem terytorium białoruskiego do Rosji (Kucharczyk, 2019; Valvo, 2012). Działania w tym zakresie Rosja podjęła w okresie prezydentury Borysa Jelcyna, temu celowi sprzyja również polityka zagraniczna Białorusi, balansująca między Rosją i Chinami na Wschodzie (Mironowicz, 2011, 49-50, 59-84; Czachor, 2011, 58-69), a państwami Unii Europejskiej, m.in. Polską i Niemcami oraz Stanami Zjednoczonymi na Zachodzie (Malak, 2003, 67-85; Tymański, 2017, 85-97, 219-230). Ze względu na zależność Białorusi od Rosji trudno wyrokować, jakie są szanse powrotu do statusu państwa neutralnego, co postuluje opozycja antyreżimowa. Należy pamiętać, że w okresie względnej suwerenności politycznej kraju od Rosji (1991-1994) Białoruś pozostawała od niej zależna ekonomicznie i surowcowo, co w zasadzie uniemożliwiało większy manewr w kierunku niezależności politycznej, nie wspominając mentalności „człowieka sowieckiego”, silnie zakorzenionej na Białorusi (Kłysiński, 2018).

Istotną kwestię stanowiła też polityka zagraniczna Białorusi, zwłaszcza jej stosunki z Rosją. W latach 1991-1994 Białoruś przyjęła zasadę neutralności, której zwolennikami byli głównie działacze opcji niepodległościowej, skupieni wokół ówczesnego przewodniczącego Rady Najwyższej Białorusi, Stanisława Szuszkiewicza i przywódcy Białoruskiego Frontu

Narodowego (BNF), Zianona Paźniaka (Górski, 1996, 20). Politycy ci rozumieli neutralność, jako sposób na ograniczenie związków z Rosją, i brak uczestnictwa kraju w strukturach bezpieczeństwa tworzonych pod jej patronatem. W latach 1991-1994 idea zyskała poparcie przeważających w RN polityków związanych z dawną nomenklaturą sowiecką, którzy postrzegali neutralność, jako szansę na dystans nie tyle od Rosji, ile od przebiegających tam w znacznie większym stopniu zmian demokratycznych (Eberhardt, VII 2005, 6).

92 — Neutralność bardzo odpowiadała białoruskiemu społeczeństwu, w którego zbiorowej świadomości jest silnie zakorzeniony strach przed wojną, na co wpływa pamięć o ofiarach drugiej wojny światowej na Białorusi (1939, 1941-1945) i „syndrom afgański”, związany z żołnierzami Armii Radzieckiej narodowości białoruskiej, którzy w latach 1979-1989 polegli podczas interwencji sowieckiej w Afganistanie, spotęgowany w latach dziewięćdziesiątych wojną w Jugosławii. Nie bez znaczenia jest też różny stopień świadomości narodowej obywateli Białorusi, na co złożyły się uwarunkowania historyczne, w jakich ona się kształtowała w okresie od XIX w. do czasów współczesnych (Radzik, 2007, T. 1, 161-173).

Procesy historyczne i działania zachodzące po obu stronach ówczesnej granicy polsko-sowieckiej nie wpływały pozytywnie na rozwój świadomości narodowej Białorusinów, co jest widoczne do czasów współczesnych. Przykładem były wyniki badania przeprowadzonego w czerwcu 2004 r., gdy na pytanie dotyczące skuteczności działań polityków, postawione w ankiecie na pierwszym miejscu 39,3 % respondentów wskazało na prezydenta Rosji, Władimira Putina, na drugim 32,7 % byłego I sekretarza KC KP Białorusi, Piotra Maszerowa, na czwartym miejscu 21,3 % wskazało prezydenta Białorusi, Aleksandra Łukaszenkę, zaś postaci historyczne, jak: księcia litewskiego, Witolda Wielkiego wskazało dopiero na 11 miejscu 6,6 %, zaś Lwa Sapiehę na 12 tylko 6,5 % respondentów [Radzik, 2007, T. 1, 171]. Wyniki tych badań świadczą o problematycznym stanie białoruskiej świadomości narodowej, a proces jej kształtowania jest ciągle w toku. W istniejącej sytuacji działania patriotów białoruskich w tym kierunku są bardzo istotnym elementem poznawania historii Białorusi i jej wielowiekowych związków z Litwą i Polską, które są o wiele dłuższe, niż z Rosją, potem ZSRR. Celem tych działań jest ugruntowanie białoruskiej świadomości narodowej, wciśniętej między Polskę i Litwę, a Rosję, jako „obywatelskiego narodu białoruskiego”, a nie tzw. „tutejszych” o mentalności na wprost niewolniczej masy ludzkiej (Дубянецкі, 1992, T. 2).

Brak wyraźnie określonej świadomości narodowej wykorzystały bardzo wpływowo na Białorusi środowiska prorosyjskie, które prezentowały inną wizję ułożenia stosunków z Rosją, niż przedstawiciele mało licznej opcji niepodległościowej, a które początkowo popierały ideę neutralności Białorusi. Jednakże zwolennicy odbudowy więzów z Rosją szybko zorientowali się, że idea neutralności Białorusi nie służy ich celom, jednak ze względu na nastroje społeczne nie występowali przeciw niej otwarcie, argumentując jednak, że należy adaptować to pojęcie do zmieniającej się sytuacji międzynarodowej. Szef administracji prezydenta A. Łukaszenki, Urał Łatypou podkreślał na początku 1994 r., że Białoruś nie powinna utrzymywać neutralności zimnowojennej, lecz raczej dostosować się „do wymogów epoki pokonfrontacyjnej i integracji w Europie” (Latypou, 1994, 5; Gołaś, 2014).

Ponowny zwrot geopolityczny Białorusi w kierunku Rosji nastąpił po objęciu władzy przez Alaksandra Łukaszenkę. W lutym 1995 r. Białoruś i Rosja podpisały Porozumienie o przyjaźni, dobrym sąsiedztwie i współpracy, 2 kwietnia 1996 r. Umowę o Związku Białorusi i Rosji (Договор аб стварэнні..., 2008, T. 8, 49), zaś 2 kwietnia 1997 r. oba rządy podpisały w Moskwie Porozumienie o Związku Białorusi i Rosji (Тихомиров, 2017, 113). Celem umów była ewolucyjna integracja obu państw w zakresie obywatelstwa, przestrzeni gospodarczej, ochrony praw i wolności. 23 maja 1997 r. prezydenci Białorusi i Rosji, Alaksandr Łukaszenka i Borys Jelcyn podpisali Statut Związku Białorusi i Rosji (ZBiR), który w tym dniu wszedł w życie. Jego konsekwencją było tworzenie nowych organów związkowych i podpisanie umów dwustronnych: o równych prawach obywateli, równych warunkach dla podmiotów gospodarczych, wspólnej telewizji, a 26 stycznia 2000 r. weszła w życie podpisana 8 grudnia 1999 r. umowa o utworzeniu Państwa Związkowego Białorusi i Rosji (Szybieka, 2002, 487; Mironowicz, Łatyszczek, 2002, 305-306).

Zgodnie z formułą jej artykułu 1 Rosja i Białoruś utworzyły Państwo Związkowe (PZ), ustalając podstawowe zasady związane m.in. z rozgraniczeniem przedmiotowym i kompetencyjnym między PZ, a państwami-uczestnikami, potwierdzając status Rosjan i Białorusinów, jako obywateli państw-uczestników i PZ, ustanawiając system prawnych aktów normatywnych i mechanizmy ich egzekwowania w zależności od sfery regulowanych przez nie zagadnień. W artykule 17 strony wymieniły zagadnienia, które pozostały w wyłącznej kompetencji PZ, jak: stworzenie jednolitej przestrzeni ekonomicznej i podstaw prawnych wspólnego rynku, zabezpieczającego swobodny przepływ towarów, usług, kapitałów, siły

roboczej w granicach terytoriów państw-uczestników, równe warunki i gwarancje dla działalności podmiotów gospodarczych. W dalszej części państwa ustaliły zasady jednolitej polityki pieniężno-kredytowej, walutowej, podatkowej i cenowej, prawa konkurencji i ochrony konsumentów, systemów transportowych i energetycznych, wspólnych zamówień wojskowych, zabezpieczenia na ich podstawie dostaw i realizacji uzbrojenia oraz technologii wojskowej i systemu zabezpieczenia technicznego sił zbrojnych państw-uczestników. Strony PZ uzgodniły też zasady jednolitej polityki handlowej i celno-taryfowej, wspólnego prawodawstwa w odniesieniu do inwestycji zagranicznych, budżetu i zarządu majątkiem PZ, funkcjonowania regionalnego zgrupowania wojsk, służby hydrometeorologicznej, systemu metrycznego i obliczania czasu, geodezji i kartografii, ewidencji statystycznej, baz danych oraz ustanowienia systemu organów PZ, ich organizacji, porządku działań i formowania. Układ określił strukturę i podstawowe funkcje organów kierowniczych Państwa Związkowego, zaś w art. 3 znajduje się adnotacja, że „Państwo Związkowe opiera się na zasadach suwerennej równości państw-uczestników”, zgodnie z zasadami prawa międzynarodowego. Zgodnie z art. 6 każde państwo-uczestnik zachowywało za wyjątkiem pełnomocnictw przekazanych dobrowolnie PZ suwerenność, niezależność, integralność terytorialną, ustrój, konstytucję, symbolikę i pozostałe atrybuty, jednak umowa pominęła kwestie formy ustroju (unitarne, federacyjne lub konfederacyjne) (Karbowski, 2013).

Jednak następcą B. Jelcyna, nowy prezydent Federacji Rosyjskiej, Władimir Putin stwierdził na posiedzeniu Państwowej Rady Najwyższej 1 grudnia 2000 r., że nie należy spieszyć się z powstaniem nowego państwa, które – według niego – powinno opierać się na „silnych fundamentach” („Rzeczpospolita”, 1 XII 2000, A. 7). Jako nowo wybrany prezydent, Putin potrzebował czasu na wewnętrzne wzmocnienie spójności Federacji Rosyjskiej, dążąc w tym czasie do ponownego włączenia w jej skład walczącej o wolność Czeczenii. Putin potrzebował wiele lat, aby stopniowo podporządkować sobie część państw postsowieckich w ramach utworzonej Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej.

Polityka zagraniczna Białorusi, realizowana w latach 2001-2010 miała charakter wielosektorowy, wynikając z geopolitycznego położenia kraju na osi Wschód-Zachód i Północ-Południe. Generowało ono konieczność obrony terytorium przed jego użyciem przez inne państwa, głównie Rosję w charakterze wypadowym na Zachód: w kierunku Polski, na północ – Litwy i Łotwy i południe – na Ukrainę. Mimo dylematów i obaw strony

prowadziły tzw. „krytyczny dialog”. Rządy w Mińsku potwierdzały geopolityczną przynależność do bloku euroazjatyckiego, tworzonego w oparciu o Rosję i część państw postsowieckich, a szanse na choćby częściowe uniezależnienie Białorusi od Federacji Rosyjskiej były (i są) iluzoryczne (Czachor, 2011, 162-191). Władze białoruskie postawiły na rozwój współpracy gospodarczej i stosunków politycznych z Chinami, ściągając do kraju chiński kapitał w celu zachowania niezależności ekonomicznej od Rosji (Malak, 2003, 118).

Sytuacja zmieniła się po aneksji Krymu i rosyjskiej agresji hybrydowej na Ukrainę, zaś niemal pięć lat po niej Federacja Rosyjska postanowiła podporządkować również Białoruś swoim interesom geopolitycznym w Państwa Związkowego Białorusi i Rosji. Ważnymi cezurami tego planu były: wojna sierpniowa z Gruzją w 2008 i agresja na Ukrainę w 2014 r., ponieważ w kontekście obu wojen Władimir Putin zaczął obawiać się utraty wpływów przez Federację Rosyjską na Białorusi. Konsekwencją tych obaw była najpierw krytyczna postawa władz rosyjskich wobec Alaksandra Łukaszenki, jak i postulaty dotyczące zwiększenia obecności rosyjskiego soft power w białoruskiej przestrzeni kulturowej, w tym rozwój oraz aktywizacja rosyjskich i prorosyjskich organizacji społecznych na Białorusi. W kontekście wydarzeń ukraińskich i wzrostu napięcia w regionie ich działalność nabrała zupełnie nowego charakteru, znacznie bardziej zagrażającego białoruskiej suwerenności i stabilności kraju.

Relacje białorusko-rosyjskie w kontekście współpracy wojskowej i rosyjskiej wizji polityki bezpieczeństwa na kierunku zachodnim

W kontekście rosyjskich dążeń do wasalizacji Białorusi fundamentalne znaczenie ma współpraca wojskowa, która jest konsekwencją ścisłego sojuszu wojskowego obu państw. Integracja rosyjsko-białoruska wpływa też na rozumienie polityki bezpieczeństwa przez rządy obu państw – jak się okazuje – nie zawsze zgodne, gdyż każde z państw nieco inaczej rozumie pojęcie integracji. O ile władze białoruskie dostrzegają w Rosji tradycyjnego, choć hegemonicznego sojusznika, to rosyjskie traktują Białoruś – podobnie, jak Ukrainę – jako państwo buforowe, oddzielające Rosję od „liberalnego” Zachodu. W dogodnej dla siebie konstelacji geopolitycznej Rosja może wykorzystać terytorium Białorusi do ataku na zachód – w kierunku Polski i państw bałtyckich, jako członków NATO i Unii Europejskiej i południe – przeciwko „niepokornej” Ukrainie. W tym kontekście zrozumiałą jest niepokój Rosji wobec białoruskiego odrodzenia narodowego po 2014 r., jak i protesty społeczeństwa po wyborach prezydenckich

w sierpniu 2020 r. Władzom rosyjskim odpowiadała powolna polityka rუსyfikacji kraju, realizowana w latach 1995-2014 przez reżim prezydenta A. Łukaszenki.

96 — Funkcjonowanie Białorusi w rosyjskiej strefie wpływów niesie ze sobą określone konsekwencje, m.in. wykorzystanie jej terytorium przez Rosję jako strategicznej „rosyjskiej drogi na Zachód”. Jest to tzw. „korytarz białoruski”, przez który mogą swobodnie przemieścić się wojska rosyjskie – w czasie potencjalnych działań wojennych. Wspominana opcja może być wzięta pod uwagę przez rosyjskich strategów np. podczas wielkich ćwiczeń wojskowych na Białorusi, które hipotetycznie mogłyby stanowić początek operacji specjalnych przeciwko Polsce, Litwie i Łotwie, jako państwom członkowskim NATO. Jest to obecnie – obok rosyjskiego Obwodu Kaliningradzkiego – jedyny taki korytarz geostrategiczny przez który wojska rosyjskie mogłyby pomaszerować w kierunku zachodnim, np. na Warszawę, odcinając po drodze Przesmyk Suwalski. Tym samym Rosjanie odciąłby oddziały wojskowe państw bałtyckich od lądowych dostaw wojskowych i pomocy ze strony Sojuszu, blokując ich porty od strony Morza Bałtyckiego.

Wojska rosyjskie, zarówno przy wsparciu armii białoruskiej, jak i bez jej udziału mogą bez problemu przejąć kontrolę nad tym terenem, łącząc swoje siły wojskowe działające z obszaru Białorusi z wojskami stacjonującymi w Obwodzie Kaliningradzkim. Tym samym państwa bałtyckie znalazłyby się ponownie pod okupacją rosyjską, a centralne skrzydło wojsk rosyjskich, działające na kierunku polskim (warszawskim) parłyby w kierunku Warszawy, zaś z Kaliningradu – na Olsztyn-Trójmiasto i dalej na zachód, odcinając Polskę od Bałtyku. Po zajęciu Warmii i Mazur oraz Podlasia wojska rosyjskie mogłyby już bez problemu ruszyć z północy i wschodu w kierunku stolicy Polski, gdzie znalazłyby się w ciągu maksimum dwóch dni. W powyższym kontekście warto przyjrzeć się Siłom Zbrojnym Republiki Białoruś do wybuchu wojny na Ukrainie w 2014 r., polityce obronnej i pozycji wojskowej Białorusi.

Po uzyskaniu w 1991 r. przez Białoruś niepodległości rozpoczęło się formowanie Sił Zbrojnych. Po rozpadzie ZSRR jej armia odziedziczyła po ZSRR dwie armie pancerne, armię lotniczą i armię obrony powietrznej, które liczyły łącznie około 250 tys. żołnierzy. Wojska stacjonujące w ówczesnym Białoruskim Okręgu Wojskowym, który był usytuowany na tyłach frontów potencjalnej wojny państw-stron Układu Warszawskiego z NATO dysponowały najnowszym wyposażeniem i uzbrojeniem w Armii

Radzieckiej, jak np. czołgi T-72B, które przewyższały eksportową wersję tego pojazdu - T-72M, która trafiła na wyposażenie polskich jednostek (Eberhardt, 2003, 142-143; Górski, 1996, 26).

W styczniu 1992 r. Rada Najwyższa Białorusi podporządkowała rządowi wszystkie wojska rozlokowane na terytorium, z wyjątkiem strategicznych sił Wspólnoty Niepodległych Państw. 20 marca 1992 r. Rada Najwyższa uchwaliła ustawę O siłach zbrojnych Republiki Białoruś i poleciła rządowi rozpoczęcie formowania narodowej armii białoruskiej na bazie wojsk b. Armii Radzieckiej, stacjonujących w Białoruskim Okręgu Wojskowym do rozpadu ZSRR. W marcu RN przyjęła też ustawę O obronności Republiki, która ustanowiła Białoruś, państwem bezatomowym. Pod koniec maja 1992 r. został podpisany w Lizbonie Protokół realizacji postanowień układu START-I, zawarty w lipcu 1991 r. między ZSRR i USA, który Białoruś zobowiązała się respektować, podobnie, jak ratyfikację przez Radę Najwyższą Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie (CFE) (Górski, 1996, 9-11).

W ramach realizacji przyjętej polityki obronnej, Białoruś dążyła również do pozbycia się posowieckiej taktycznej broni jądrowej. Jej wycofywanie rozpoczęło się pod koniec stycznia 1992 r., a w kwietniu tr. ostatni transport opuścił terytorium białoruskie. Temu celowi służyły też inicjatywy władz Białorusi, dotyczące utworzenia strefy bezatomowej w Europie Środkowo-Wschodniej z lat 1990-1996. Jej celem było m.in. wspomniane pozbycie się rosyjskiej broni jądrowej, co udało się osiągnąć w listopadzie 1996 r., zatem dwa lata przed ostatecznym terminem, przypadającym na 1998 r. (Czachor, 2011, 104-105). 12 lipca tr. Rada Najwyższa Białorusi poparła też inicjatywę prezydenta Łukaszenki w tym względzie, co wyraziła w wystosowanym Apelu do parlamentów i narodów Europy [Malak, 2003, 137]. W ramach rozbrojenia i redukcji sił zbrojnych Białoruś zobowiązała się w ramach porozumienia paryskiego zniszczyć do 1996 r. 1600 czołgów, ponad 1200 transporterów i 130 samolotów bojowych, a w 1993 r. do likwidacji broni chemicznej (Тихомиров, 2017, 74).

16 grudnia 1992 r. władze Białorusi przyjęły również doktrynę wojenną o charakterze defensywnym, zaś 31 grudnia 100 tys. żołnierzy złożyło przysięgę na wierność rządowi Białorusi (Górski, 1996, 8-9). W doktrynie władze przyjęły, że zwierzchnikiem Sił Zbrojnych Białorusi jest prezydent, który działa na rzecz suwerenności, bezpieczeństwa narodowego oraz integralności terytorialnej państwa. Jest on również przewodniczącym Rady Bezpieczeństwa, a za zgodą Rady Najwyższej może mianować ministra

Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych i przewodniczącego Komitetu Bezpieczeństwa Państwowego (KGB RB). Przyjęto zapis mówiący, że w sytuacji zagrożenia wojennego lub agresji prezydentowi przysługuje prawo zarządzenia stanu wojennego oraz ogłoszenia mobilizacji, może on też zarządzić na terytorium części lub całego kraju stan wyjątkowy w przypadkach zagrożenia integralności i istnienia państwa oraz klęsk żywiołowych zagrażających życiu i zdrowiu obywateli, a Rada Najwyższa została zobowiązana do akceptacji decyzji prezydenta (Górski, 1996, 19-20). 15 grudnia 2008 r. prezydent Alaksandr Łukaszenka zatwierdził realizowaną do 2020 r. koncepcję przebudowy i rozwoju sił zbrojnych oraz nowy plan obrony. Zakładała ona m.in. zacieśnienie współpracy wojskowej z państwami członkowskimi OBUZ, budowę wspólnego systemu obrony Białorusi i Rosji, rozszerzenie współpracy obronnej z innymi krajami, w tym udział wojsk białoruskich w misjach pokojowych. Koncepcja przewidywała zwiększenie nakładów finansowych na siły zbrojne i stopniowe odchodzenie od sztabowej formy szkolenia na rzecz zwiększenia ilości ćwiczeń wojskowych (Iwanowski, 2010, 12).

98

— Do kompetencji Rady Bezpieczeństwa, działającej pod przewodnictwem prezydenta należy zawieranie pokoju i uchwalanie doktryny wojennej oraz ogłaszanie stanu wojny. Jest ona najwyższym organem koordynacyjno-politycznym, zajmującym się wyznaczaniem polityk państwa w dziedzinie bezpieczeństwa wojskowego i politycznego, strategii, zabezpieczania niepodległości i jego potencjału obronnego. Oprócz prezydenta w jej skład wchodzi przedstawiciele rządu, parlamentu i resortów strategicznych: MON, MSW, MSZ i Ministerstwa Finansów (Górski, 1996, 20).

Niestety, w latach 1995-2014 władze białoruskie nie przywiązywały zbyt dużej uwagi do rozwoju i wzmocnienia Sił Zbrojnych Białorusi, ponieważ otoczenie międzynarodowe nie wskazywało na zagrożenie agresją z zewnątrz, a wzmagający represje wobec społeczeństwa reżim obawiał się wewnętrznych niepokojów. W tej perspektywie główny nacisk kładł on na rozbudowę i utrzymanie wojsk wewnętrznych MSW, milicji, OMON-u.

Sytuacja zmieniła się po hybrydowej agresji rosyjskiej na Ukrainę, która uświadomiła prezydentowi białoruskiemu, że spychanie sił zbrojnych na margines nie było najlepszym pomysłem. Przed wybuchem Euromajdanu w Kijowie, A. Łukaszenka był na inspekcji jednostek wojskowych, zakładów przemysłu zbrojeniowego, mówiąc o doinwestowaniu oraz unowocześnieniu struktur obronnych państwa, a rząd zaczął zwiększać nakłady budżetowe, przeznaczone na obronność. Według danych z 2014 r. wydatki

obronne Białorusi wyniosły łącznie 979 mln USD, co stanowiło 1,2 % PKB. Według stanu z 2016 r. Siły Zbrojne RB liczyły 48 tys. żołnierzy w służbie czynnej, 525 czołgów, 1011 bojowych wozów piechoty, 961 dział, wyrzutni raketowych i moździerzy, 17 śmigłowców, a wojska lotnicze 36 samolotów (Bednarzak, 2016; Siły Zbrojne Białorusi, 2016; Iwanowski, 2010, 13-37).

Wybuch rosyjsko-ukraińskiej wojny hybrydowej Aleksandr Łukaszenka postanowił wykorzystać do gry z Rosją, której stawką jest jego niezależność polityczna, której atrybutem miała być armia białoruska (Bednarzak: 2016). Jednak problemami w dziedzinie obronności są: tłumienie świadomości narodowej w Siłach Zbrojnych Białorusi przez silną rusyfikację jej wojsk w zakresie komend, regulaminów i stopni wojskowych, oraz to, że większość kadry dowódczo-sztabowej wywodzi się z Armii Radzieckiej. Język rosyjski dominuje pomimo tego, że białoruska konstytucja gwarantuje dwa języki urzędowe.

Ponadto w 1992 r. wielu oficerów b. Armii Radzieckiej, głównie Rosjan odmówiło złożenia przysięgi na wierność państwu białoruskiemu, prosząc o przeniesienie ich do służby w Siłach Zbrojnych Federacji Rosyjskiej [Malak, 2003, 155-156]. W latach 1991-1992 Rosjanie stanowili 60 % zawodowej kadry oficerskiej Białoruskiego Okręgu Wojskowego, ale w latach 1993-1994 kilka tysięcy oficerów o rzadkich specjalnościach (wojska raketowe, lotnictwo) wyjechało do Rosji w celu podjęcia tam służby wojskowej, m.in. około 600 pilotów. Po rozpoczęciu w 2008 r. reformy wojskowej w Rosji zarobki rosyjskich żołnierzy zostały podwyższone i są kilkakrotnie wyższe, niż uposażenia ich białoruskich kolegów. Ze względu na istnienie Państwa Związkowego Rosji i Białorusi, po odświeżeniu obowiązkowej służby wojskowej w swoim kraju żołnierze białoruscy mogą zostać przyjęci do Sił Zbrojnych FR, a wielu Białorusinów korzystało z tej możliwości, stąd też władze białoruskie zaczęły obawiać się drenażu mózgow przez Rosjan [Bednarzak, 2016]. Pojawiło się zasadne pytanie dotyczące lojalności białoruskich żołnierzy w wypadku wojny lub kryzysu: po której stronie będą walczyć, kogo bronić, Białorusi czy Rosji, np. jako najemnicy?

W ramach współpracy wojskowej kadry dowódcze obu armii i ich oddziały odbywają regularne ćwiczenia wojskowe w obu państwach. Ponieważ oba kraje należą do utworzonej w grudniu 1991 r. Wspólnoty Niepodległych Państw, podstawę ich systemu bezpieczeństwa zbiorowego tworzy Traktat Taszkencki, czyli Układ o bezpieczeństwie zbiorowym państw stron WNP, który został podpisany w Taszkencie 15 maja 1992 r. przez

Armenię, Kazachstan, Kirgistan, Rosję, Tadżykistan i Uzbekistan (Malak, 2003, 131; Eberhardt, VII 2005, 6-7).

Powołując się na zapisy deklaracji suwerenności, przewodniczący Rady Najwyższej Białorusi, Stanisław Szuszkiewicz zaproponował utworzenie regionalnego ugrupowania bałtycko-czarnomorskiego, jako „neutralnego pasa” i „kordonu sanitarnego”, który miał oddzielać NATO od Rosji. Zarówno Szuszkiewicz, jak i minister Spraw Zagranicznych, Piotr Krawczenko podkreślali zasadność kursu na neutralność, obawiając się dyktatu Rosji (Wystupljenije ministra, 1991). Jednak jego oświadczenie oprotestowała część oficerów i środowisk związanych z kompleksem wojskowo-przemysłowym, które wsparli deputowani do Rady Najwyższej, wywodzący się głównie z kręgów nomenklatury postsowieckiej. W marcu 1993 r. z inicjatywą dołączenia Białorusi do Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym wystąpił premier, Władysław Kiebiacz, argumentując to szansą na wejście do tworzonej przez Rosję i Kazachstan Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej. Ostatecznie 9 kwietnia 1993 r. Rada Najwyższa przegłosowała większością przystąpienie Białorusi do OBUZ 31 grudnia 1993 r., który wszedł w życie 20 kwietnia 1994 r. (Bryc, 2004, 43; Włodkowska, 2006, 140).

Kolejnym krokiem w budowie systemu bezpieczeństwa na obszarze WNP było powołanie Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym WNP na mocy decyzji państw członkowskich podjętej 14 maja 1993 r. na posiedzeniu Rady Bezpieczeństwa Zbiorowego WNP w Moskwie. Przywódcy Federacji Rosyjskiej, Armenii, Białorusi, Kazachstanu, Kirgistanu i Tadżykistanu postanowili, że do końca roku opracowane zostaną dokumenty dotyczące organizacji, chociaż opinie co do znaczenia tego wydarzenia były raczej krytyczne. W 2003 r. przywódcy państw członkowskich OBUZ zauważyli, że skoro w ciągu 10 lat jej funkcjonowania Rosji nie udało się stworzyć sprawnie działającego systemu, mimo rosnącego zaangażowania USA i Niemiec w Uzbekistanie, a USA w Kirgistanie, związanego z walką z terroryzmem, prowadzoną w Afganistanie (Rocznik..., 2003; Konończuk, V 2007, 15-16).

W kontekście geopolityki i bezpieczeństwa Białoruś jest dla Rosji obszarem ważnym strategicznie. Rosjanie nie mają tam stałych baz wojskowych, tylko stację radiolokacyjną „Wołga” pod Baranowiczami (w Gancewiczach), w obwodzie brzeskim i punkt łączności dalekiego zasięgu „Antiej” pod Wilejką. Oba obiekty Rosjanie użytkują bezpłatnie na 25 lat na podstawie porozumień białorusko-rosyjskich, podpisanych w styczniu 1995 r. (Malak, 2003, 177-178; Konończuk, IX 2008, 22). W grudniu 2006

r. w Lechtusi, w obwodzie leningradzkim została uruchomiona nowa stacja radiolokacyjna „Woroneż”, co wpłynęło na spadek znaczenia stacji pod Baranowiczami (Cyganok, 2007). Jest mało prawdopodobne, by Rosja z własnej woli zrezygnowała z użytkowania stacji na Białorusi, Rosja nie ma również alternatywy dla węzła łączności w Wilejce, który tylko częściowo mógłby być zastąpiony przez radiostację Floty Bałtyckiej w Kaliningradzie. Poza tym radiostacja w Wilejce ma mniejsze znaczenie dla rosyjskiego systemu obrony, niż pod Baranowiczami czy utworzenie wspólnego systemu obrony powietrznej.

Federacja Rosyjska ponawia też propozycje utworzenia na Białorusi stałej rosyjskiej bazy lotniczej, rząd białoruski wielokrotnie wskazywał, że jej budowa nie jest konieczna i nie ma uzasadnienia militarnego, ponieważ w razie zagrożenia rosyjskie samoloty wojskowe mogą w ciągu kilku minut dotrzeć na Białoruś. Nie stoi to jednak na przeszkodzie współpracy w dziedzinie wspólnej obrony przeciwlotniczej, pomimo faktu, że w sierpniu 1992 r. Białoruś utworzyła siły obrony przeciwlotniczej (Gołaś, 2014). Początkowo współpraca rosyjskich i białoruskich sił przeciwlotniczych rozwijała się na podstawie porozumień wielostronnych WNP, jednak w lutym 1995 r. państwa Wspólnoty (poza Mołdową i Azerbejdżanem) uzgodniły utworzenie połączonego systemu OPL, do którego włączono część sił narodowych, a oba państwa porozumiały się w sprawie wymiany informacji dotyczących tej kwestii.

Białoruś, jako pierwsze państwo, rozszerzyła współpracę z Rosją poza koordynację działań, a w kwietniu 1996 r. oba państwa zaczęły pełnić wspólne dyżury bojowe. W 2000 r. do tej akcji włączyły się inne państwa postsowieckie: Kazachstan i Kirgistan, a później też Armenia i Uzbekistan (Serwis Informacyjny PAP, 1 IV 1996). Strony podjęły również prace nad utworzeniem systemu wspólnej obrony przeciwlotniczej, który w przeciwieństwie do obrony połączonej przewiduje nie tylko koordynację działań, lecz także elementy jednolitego dowództwa. W październiku 1999 r. resorty obrony obu państw wypracowały wstępne stanowisko, zgodnie z którym w skład wspólnych regionalnych sił miały wejść ze strony białoruskiej siły powietrzne i PWO, a rosyjskiej siły PWO Floty Bałtyckiej oraz część rosyjskich sił powietrznych [Eberhardt, VII 2005, 13]. Ostatecznie strony uznały, że wspólne siły regionalne będą funkcjonować, jako zgrupowanie koalicyjne, a do ich podporządkowania jednolitemu dowództwu ma dojść jedynie w sytuacji realnego zagrożenia konfliktem zbrojnym. Wprawdzie Rosja i Białoruś wielokrotnie zapowiadały podpisanie poro-

zumienia dotyczące utworzenia wspólnego regionalnego systemu PWO, sprawa została odłożona według oficjalnych oświadczeń strony białoruskiej wskutek braku podstaw prawnych w ustawodawstwie białoruskim (Eberhardt, VII 2005, 13).

Mimo tego, rosyjsko-białoruska współpraca w dziedzinie OPL jest zaawansowana i budzi mało kontrowersji w porównaniu z innymi projektami dotyczącymi współpracy i integracji obu państw. Korzystanie z nowoczesnego białoruskiego systemu OPL zwalnia też Rosję z kosztownych inwestycji w budowę nowego systemu obrony przeciwlotniczej w okolicach Smoleńska, zaś dla władz białoruskich jest to dogodny argument w negocjacjach finansowych. W zamian za współpracę wojsk OPL Białoruś mogła liczyć na rosyjską pomoc wojskową, ponieważ Rosjanie bezpłatnie remontowali i modernizowali białoruski sprzęt oraz dozbrajali tamtejsze jednostki obrony przeciwlotniczej. Mimo współpracy dochodziło jednak do sporów, np. w sprawie płatności za dostarczane z Rosji na Białoruś nowoczesne systemy raketowe S-300, które zastąpiły przestarzałe systemy S-125, a za każdy z nich Białoruś zapłaciła 13 mln dolarów, podczas gdy ich cena rynkowa 180 mln (Serwis Informacyjny PAP, 19 X 1998, 28 X 2003, 2 III 2004; Konończuk, 2008, 21). Ze względu na obawy władz białoruskich przed utratą kontroli nad armią i stopniowym objęciem jej przez stronę rosyjską nie udało się stworzyć wspólnego systemu OPL.

102

—

References:

1. Antonowicz M., Czy Alaksandr Łukaszenka zalegalizuje Pogoń?, „Przegląd Bałtycki” 29 września 2016 - <https://przegladbaltycki.pl/3251,alaksandr-lukaszenka-zalegalizuje-pogon.html>, dostęp: 30.12.2019.
2. Baziur G., Trójmorze jako koncepcja bezpieczeństwa i rozwoju ekonomicznego Europy Wschodniej, „Przegląd Geopolityczny” 2018, T. 23, s. 24-38.
3. Bednarzak T., Siły zbrojne Białorusi. Czy jest się czego bać? Portal WP wiadomości, 7.04.2016 - <https://wiadomosci.wp.pl/sily-zbrojne-bialorusi-czy-jest-sie-czego-bac-6027386757644929a>, 29.12.2019.
4. „Беларыцка – Albaruthenica”, Мiнск 1992, T. 2.
5. Bryc A., Cele polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej, Toruń 2004.
6. Bulhakau V. (red.), Geopolityczne miejsce Białorusi w Europie i świecie, Warszawa 2006.

7. Cyganok A., Wojennyj flot nieftiegazowego konflikta – 4.01.2007, <http://www.polit.ru/author/2007/01/24/belanis.html>, 6.02.2020.

8. Czachor R., Białoruska polityka neutralności i bezatomowości w latach 90, Zeszyty Naukowe Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach, zeszyt nr 4: Studia z Nauk Społecznych, Polkowice 2011.

9. Czachor R., Polityka zagraniczna Republiki Białoruś w latach 1991-2011. Studium politologiczne, Polkowice 2011.

10. Договор аб стварэнні супольніцтва Беларусі і Расіі, w: Знешняя палітыка Беларусі. Зборнік дакументаў і матэрыялаў, т. 8, Мінск 2008.

11. Дубянецкі Э., Ментальнасць беларусаў: спроба гістарычна-псіхалагічнага аналізу, w: „Беларусіка – Albaruthenica”, Мінск 1992, Т. 2.

12. Dyner A. M., Rust M., Białoruś między Wschodem a Zachodem: stare/nowe dylematy, Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego we Wrocławiu, Wrocław 2018.

13. Eberhardt A., Stosunki Federacji Rosyjskiej i Republiki Białoruś w sferze obronności, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa, lipiec 2005.

14. Foligowski P., Białoruś: trudna nie-podległość, Wrocław 1999.

15. Gawin T., Historia niszczenia niezależności Związku Polaków na Białorusi (1988-2005), w:

16. Gołaś K., Białoruś w polityce Federacji Rosyjskiej, portal Geopolityka.net, 30.03.2014 - <http://geopolityka.net/bialorus-w-polityce-federacji-rosyjskiej/>

17. Gołaś K., Mechanizm bezpieczeństwa WNP, portal Geopolityka.net, 19.03.2014 - <http://geopolityka.net/mechanizm-bezpieczenstwa-wnp/>

18. Górski K., Polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne Białorusi. Studia i Materiały, Warszawa 1996.

19. Gray C. S., Sloan G., Geopolitics, Geography and Strategy, London-Portland 1999, November 30.

20. Гронский А. Д., Отношения Белоруссии с Европейским Союзом и США (1992–2018 гг.): от дистанцирования к дрейфу на Запад, КОНТУРЫ ГЛОБАЛЬНЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ 2019, Т. 12, с. 71-97 № 2 – <https://www.ogt-journal.com/jour/article/viewFile/440/391>, dostęp: 20.01.2020.

21. Нацисты из РНЕ вербуют в Беларуси боевиков для Украины, BY24.org, 11.05.2014 - <http://nn.by/?c=ar&i=170171&lang=ru>, 12.01.2021.

22. Historia bez bohaterów. Rozmowa z Uładzimirem Arłouem, w: Ograbiony naród. Rozmowy z intelektualistami białoruskimi, Wrocław 2007.

23. Ioffe G., Białoruś: już państwo, jeszcze nie naród, w: V. Bułhakau, Geopolityczne miejsce Białorusi w Europie i świecie, Warszawa 2006.

24. Iwanow M. (red.), Białoruś. Trudna droga do demokracji, Wrocław 2006.

25. Iwanowski S., Siły Zbrojne Ukrainy i Białorusi, Warszawa 2010.

26. Karbowski A., Państwo Związkowe Rosji i Białorusi, Nowa Geopolityka. Portal i czasopismo Polskiego Towarzystwa Geostrategicznego, 9.10.2013 - <https://geopolityka.net/panstwo-zwiazkowe-rosji-i-bialorusi/>, 12.01.2021.

104 — 27. Kłysiński K., Koniec kryzysu? Sytuacja gospodarcza Białorusi po dwóch latach recesji. Wyzwania bezpieczeństwa w relacjach Polski i Białorusi, Biuletyn PISM, nr 173 (1921) z 06 GRU 2019 – Komentarze OSW, 27.02.2018 - https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_262.pdf, 11.01.2021.

28. Kłysiński K., (Nie)realna neutralność. Próby redefinicji białoruskiej polityki zagranicznej, Komentarze OSW, 2.07.2018 - <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2018-07-02/nie-realna-neutralnosc-proby-redefinicji-bialoruskiej-polityki>

29. Kłysiński K., Nieuchronność reform? Gospodarka Białorusi wobec redukcji rosyjskich subsydiów, Komentarze OSW, 27.03.2019 - https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_296_1.pdf, 11.01.2021.

30. Konończuk W., Fiasko integracji. WNP i inne organizacje międzynarodowe na obszarze poradzieckim 1991-2006, „Prace OSW”, Warszawa, maj 2007.

31. Konończuk W., „Trudny sojusznik”. Białoruś w polityce Rosji, „Prace OSW”, Warszawa, wrzesień 2008.

32. Kowalczyk K., Geopolityczne dążenia współczesnej Rosji, „Przegląd Geopolityczny” 2019, T. 27.

33. Kozłowski P., Obszar postradziecki w oficjalnych strategiach Federacji Rosyjskiej i Rady ds. Polityki Zagranicznej i Obronnej, „Wschodnioznawstwo” 2007, nr 1.

34. Kucharczyk M., Białoruś jako Republika Federacji Rosyjskiej?, Euractiv.pl, 18.09.2019 - <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/bialorus-jako-republika-federacji-rosyjskiej/>, 12.01.2021.

35. Krawulski J., Wybory parlamentarne i prezydenckie u wschodnich sąsiadów Polski w latach 1992-1995, Poznań 1995.

36. Latypou U., Neutrality as a Factor in Belorussian Security Policy, Conflict Studies Research Centre, February 1994.

37. Malak, K., Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Białorusi, Warszawa 2003.

38. Mączka K., Geopolityka i geostrategia Białorusi w świecie – jak widzi i kształtuje ją Mińsk?, s. 35-47 -https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/80609/maczka_geopolityka_i_geostrategia_bialorusi_w_swiecie_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y

39. Mironowicz E., Łatyszczek O., Historia Białorusi: od połowy XVIII do końca XX wieku, Białystok 2002.

40. Mironowicz E., Polityka zagraniczna Białorusi 1990-2010, Białystok 2011.

41. Mironowicz E., Sojusz interesów. Stosunki białorusko rosyjskie 1991-2014, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 2015, T. 50, z. 2. XXX

42. MSZ Białorusi: nie mamy świadomości narodowej, „Rzeczpospolita” 29.05.2015 - <http://www.rp.pl/artukul/1205042-MSZ-Bialorusi--nie-mamy-swiadomosci-narodowej.html>, dostęp: 11.10.2019.

43. Ograbiony naród. Rozmowy z intelektualistami białoruskimi, Wrocław 2007.

44. Olchowski J., Białoruś – wyzwania i dylematy w 2021 roku, Komentarze IEŚ, nr 344, Instytut Europy Środkowej, 27.02.2021 - komentarze@ies.lublin.pl, 10 III 2021.

45. Olędzka J., Strategie przetrwania prezydenta Białorusi, A. Łukaszenki, Instytut Europy Środkowo-Wschodniej. Komentarze, Nr 30/2016 (2016-11-08), s. 1-3.

46. Poczobut A., System Białoruś, Gliwice 2013.

47. Radzik R., Formowanie się nowoczesnej białoruskości w XX stuleciu, w: Michałuk D. (red.), Białoruś w XX stuleciu. W kręgu kultury i polityki, Toruń 2007, T. I.

48. Raubo J., Odliczanie do Zapad-2021. Białoruś i Rosja wyznaczyły termin manewrów, Defence24.pl, 19 stycznia 2021 - <https://www.>

---

defence24.pl/odliczanie-do-zapad-2021-bialorus-i-rosja-wyznaczyly-termin-manewrow, 14.03.2021.

49. Rocznik Strategiczny 2002/2003, Warszawa 2003.

50. Rosjanie i Białorusini pocwiczą pod polską granicą walkę z dywersją, Kresy24.pl - <https://kresy24.pl/rosjanie-i-bialorusini-pocwicza-pod-polska-granica-walke-z-dywersja/>, dostęp: 30.12.2019.

51. Sabak J., Łukaszenka przygotowuje się na atak „zielonych ludzików”. Militarne napięcie na linii Mińsk-Moskwa?, portal Defence24, 29.09.2016 - <https://www.defence24.pl/lukaszenka-przygotowuje-sie-na-atak-zielonych-ludzikow-militarne-napiecie-na-linii-minsk-moskwa>, 1.01.2020.

Sabak J., S-400 ze „wsparciem” dla Białorusi, portal Defence24pl., 15 stycznia 2021 - <https://www.defence24.pl/s-400-ze-wsparciem-dla-bialorusi>, 14.03.2021.

52. Serwis Informacyjny PAP: 1 IV 1996, 19 X 1998; 28 IV, 21-22 VI 1999, 21 IV, 17 V 2000, 28 X 2003; 2 III 2004.

106

—

53. Silicki V., Białoruś: anatomia zapobiegawczego autorytaryzmu, V. Bulhakau (red.), Geopolityczne miejsce Białorusi w Europie i świecie, Warszawa 2006.

54. Siły Zbrojne Białorusi w 2016 r., Militarium. Polski Portal Militarny, 23.09.2016 - <https://militarium.net/sily-zbrojne-bialorusi-w-2016-r/>, 29.12.2019.

55. „Słowiańskie Bractwo” na Białorusi. Ćwiczenia desantników, portal Defence24pl., 17 września 2020 - <https://www.defence24.pl/slowianskie-bractwo-na-bialorusi-cwiczenia-desantnikow-foto>, 13.03.2021.

56. Szoszyn R., Ciche odrodzenie narodowe Białorusinów, „Rzeczpospolita” 21.07.2016 - rp.pl/Polityka/307219890-Ciche-odrodzenie-narodowe-Bialorusinow.html, 30.12.2019.

57. Szybieka Z., Historia Białorusi 1795-2000, Lublin 2002.

58. Tymanowski J., Rola i znaczenie Republiki Białoruś we współczesnej Europie, Toruń 2017.

59. Tezisy wystuplenija Prezydenta Republiki Belarus’ A.G. Lukasenka na rasširennom zasedanii Ministerstva inostrannykh del Republiki Balarus - <http://www.President.gov.by>, 6.02.2020.

60. Тихомиров, А.В., Внешняя политика Республики Беларусь (1991–2015 гг.), Минск, 2017.

61. Tymanowski J., Rola i znaczenie Republiki Białoruś we współczesnej Europie, Toruń 2017.

62. Valvo G., Związek Rosji i Białorusi: unia militarna?, geopolityka.org, 16.07.2012 - <http://geopolityka.org/komentarze/giovanni-valvo-zwiazek-rosji-i-bialorusi-unia-militarna>, 14.01.2021.

63. Wierzbowska-Miazga A., Republika Białoruś czy republika białoruska?, Prace OSW, 15.09.2001 - <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/prace-osw/2001-09-15/republika-bialorus-czy-republika-bialoruska>, 28.12.2019.

64. Włodkowska A., Polityka Federacji Rosyjskiej na obszarze WNP, Toruń 2006.

65. Wojczal K., Gra o ... Mińsk. Białoruś staje się nowym frontem. Wyzwanie dla Polski? - <https://www.krzysztofwojczal.pl/geopolityka/europa-centralna/bialorus/bialorus-staje-sie-nowym-frontem-wyzwanie-dla-polski/>

66. Wspólne państwo znów się oddala, „Rzeczpospolita” 1 XII 2000, nr 280, s. A 7.

67. Wystupljenije ministra inostrannyh dzieł Respubliki Bielaruś P.K. Krawczenko na 46-j sessi Gienierał'noj Assambleji OON, Minsk 1991.

68. Wystuplienije Prezidenta Bielarusi A. Łukaszenko na wstrieccie sto studentami BGU, 12.02.2008 g. - www.president.gov.by, 6.02.2020.